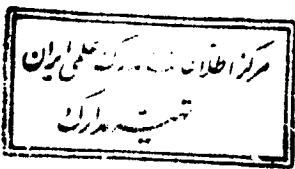

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

۳۲۲۵۹

۱۳۷۹ / ۱۱ / ۲۰

دانشکده معماری و شهرسازی
دانشگاه شهید بهشتی

موضوع: پایان نامه کارشناسی ارشد معماری

عنوان پروژه: طراحی مجتمع اقامتی - تفریحی شهرداری خرم آباد

استاد راهنما: آقای دکتر کامران سمیعی
استاد مشاور: آقای مهندس شهسواری

9415

نگارش: سعید غلام نژاد
بهار ۱۳۷۸

۳۲۲۵۹

باسپاس فراوان از پدر، مادر و همسر مهربانم

و تقدیم به فرزندانم...

شایسته است که اکنون در پایان دوره تحصیلی و در آستانه اخذ درجه کارشناسی ارشد معماری از دانشگاه شهید بهشتی از کلیه اساتید محترم، مسئولان و کلیه کارکنان زحمتکش آن دانشکده مراتب تشکر را به جای بیاورم.

پایان نامه حاضر با راهنمایی جناب آقای دکتر کامران سمیعی و مشاوره جناب آقای مهندس شهسواری که در تمامی مراحل همانند پدری دلسوز مشوق و راهنمای من بوده اند انجام گرفته است که بجاست از آنان قدردانی و سپاسگزاری نمایم.

با احترام سعید غلام نژاد

فهرست مطالب

مقدمه

بخش اول: شناخت

- فصل اول: اوقات فراغت
 - فصل دوم: جهانگردی و صنعت توریسم
 - فصل سوم: مراکز تفریحی سنتی ایران
 - فصل چهارم: مطالعات منطقه ای
 - فصل پنجم: پژوهش اقلیمی شهرستان خرم آباد
 - فصل ششم: آنالیزسایت
- بخش دوم: برنامه ریزی فیزیکی طرح
- بخش سوم: مبانی نظری و کالبدی طرح
- بخش چهارم: بررسی نمونه های داخلی و خارجی مشابه

بخش اول - شناخت

فصل اول: اوقات فراغت

- ۱-۱- سیاحت و فراغت
- ۱-۲- جایگاه کار و فراغت در زندگی بشر
- ۱-۳- جامعه شناسی اوقات فراغت
- ۱-۴- حق استفاده از اوقات فراغت
- ۱-۵- مهیاشدن برای مسافرت، تعطیلات و جهانگردی داخلی و بین المللی
- ۱-۶- آزادی حرکت و مسافرت
- ۱-۷- گذران اوقات فراغت در جهان
- ۱-۸- گذران اوقات فراغت در ایران
- ۱-۹- گذران اوقات فراغت از دیدگاه اسلام
- ۱-۱۰- نقش فرهنگ در سبب فرهنگها
- ۱-۱۱- فواید سیاحت و تعاریف آن

بنام خدا

مقدمه

مفهوم اصالت انسان، طبیعت و زمان، فلسفه پیچیده ای است که در طول تکوین و بنیاد جهان هستی بایکدیگر پیوندی پایدار و مستحکم داشته و به مسئله بقا زندگی تداوم و معنا بخشیده اند. تلفیق احساسی، عاطفی انسان با طبیعت، نماد برجسته ای است که به عصر و دوره مربوط نمیشود. این ارتباط و پیوند، ریشه در زمان داشته و در استمرار حرکت و تکامل خود، جلوه های بدیعی از عظمت و راز آفرینش خداوند را به نمایش گذارده است.

اما امروز، در سرآغاز قرن شگرف بیست و یکم، آنچه که بحران پنداشته میشود و هراس از تقابل با آن فاجعه آمیز می نماید. گسسته شدن این پیوند و نابودی تدریجی این دو عنصر در گذر زمان است. در دورانی زندگی میکنیم که اغلب، انگیزه های بسیاری، انسان را از جایگاه اصلی اش بعنوان محور و مقیاس فضای بشر ساخته، دور میکنند. با اصلیت یافتن ثروت و قدرت، بسیاری فضاها و حتی شهرها با انگیزه هائی در تناقض و تضاد با انسان ساخته میشود که فضای انسان چیزی جز پناهگاهی متزلزل و آسیب پذیر و زشت و ناسازگار نباشد.

در این میان آنچه که بایست مدنظر قرار گیرد، آشتی بین توسعه و محیط زیست است که این امر نیز با بازگرداندن مشارکت اولیه انسان با طبیعت میسر خواهد شد. بایست زمینه ای فراهم ساخت تا انسان بتواند در یک محیط پاک و منزه به تلاش معنوی و مادی خود برای استمرار زندگی و بقای طبیعت حرکت کند. امروزه پیشرفت صنعتی باعث بروز تحولات اساسی در خصوصیات کالبدی شهرها شده از آن جمله است تمرکز بیش از حد فعالیت های اجتماعی و اقتصادی در شهرهای بزرگ، که باعث ایجاد جاذبه های متفاوت شهری و نتیجتاً هجوم جمعیت به این نواحی میگردد. زیان های ناشی از ترافیک و سایط نقلیه موتوری و کارخانه های صنعتی، مانند ایجاد سروصدا، دود و مخاطرات جانی و سطوح نسبتاً زیادی که به اشغال خود در می آورد، مشکلات بسیاری را به دنبال دارد.

یکی از عمده ترین کمبودها در شهرهای امروزی، کمبود فضای باز و سبز بوده که از یک طرف آلودگیهای محیط زیست را افزایش و از طرف دیگر امکان گذران اوقات فراغت را برای مردم محدود میسازد. از اینرو مسئله طراحی مکانی بعنوان مجتمع اقامتی تفریحی با عملکردهای لازم در قالب فضای سبز و محیط متنوع از اهمیت بسیار برخوردار است.

شهر خرم آباد علاوه بر اینکه دارای موقعیت مناسبی برای جذب مسافران میباشد از جاذبه های توریستی قابل توجهی برخوردار است. بنابراین تامین تسهیلات و برنامه ریزی جهت ایجاد توسعه سازمان یافته صنعت توریسم در خرم آباد میتواند بیش از پیش نقش مهمی در گسترش

و بهبود اوضاع داشته باشد و به همین جهت سعی شده با طراحی مجموعه ای مشتمل بر فضاهای توریستی، تفریحی، فرهنگی و ورزشی گامی در جهت رفع کمبودهای موجود برداشته شود.

۱-۱- سیاحت و فراغت

همه انسانها همچنانکه باید به کاری شریف و سازنده پردازند باید از فراغت هم بهره ببرند. فراغت بدین معناییست که تجدید نیرویی بکنیم و دوباره باتوان بیشتر به کار پردازیم. فراغت شان خاص خود را دارد. فراغت یکی از زمینه‌ها برای پدید آوردن انسانی است با ارزشهای روانی و عاطفی و الا ترو فرهنگ سرشار تر زمان فراغت باید زمینه‌ای باشد که لایه‌های گوناگون اجتماعی در ارتباط عاطفی و اخلاقی بایکدیگر قرار گیرند. در اجرای این خواسته باید ترتیبی فراهم آید که زمان فراغت به گونه یک دیدار، گفتگوی عاطفی و اجتماعی جلوه کند نه زمینه خستگی در کردن برای کار دوباره داشتن تعطیلی و نرفتن به محل کار نشستن در خانه و همچنان در پیچ و تاب جریان‌ها و درگیری‌های جاری روزانه و معمولی خود ماندن فراغت محسوب نمیشود. فراغت بایکباری تفاوت دارد. با تنبلی و لمیدن در کنج خانه متفاوت است. فراغت به معنای رها شدن از همه قیدها و ترتیبهای روزانه است. فراغت به معنای جدا کردن ذهن از درگیریهای جاری زندگی است و سرانجام معنای کامل برگشتن به خویشتن خویش است.

نیازهای زندگی آدمی را ناگزیر میسازد که راه و رسم نظم یافته‌ای را در جریان تلاشهای روزانه خود بپذیرد. بخش بزرگ این راه و رسم‌ها بی‌حضور و دخالت وی خواسته انسانها، تنظیم و به آنان تحمیل میشود. فراغت به جلوه در آوردن خواستههای اصیل انسانی است. بریدن و دور شدن از همه درگیریها و وابستگی‌های ذهنی و فکری است. راست است که "هوای مسکن مالوف و عهدیار قدیم" بسیار دلپذیر و بسیار گرانبها است. ولی گاهی درجائی دیگر، مثلاً کوهپایه‌ای خفتن و یا کسان دیگر سخن گفتن و یارانی نو برگزیدن و سخنانی گفتن و شنیدن جز آنها که هر روز گفته ایم و شنیده ایم و از اندیشه دغدغه زندگی روزانه برکنار ماندن که نیز لطف و لذتی بسیار دارد و هم پیامدهای ارجمندی در روان انسانی.

۱-۲- جایگاه کار و فراغت در زندگی بشر

در طی بیست و چهار ساعت شبانه روز، هر فرد ساعت‌هایی را به کار اشتغال دارد، ساعت‌هایی را هم میخواهد، چند ساعتی را نیز به مسائل شخصی، بهداشتی، خورد و خوراک و کار در خانه میپردازد باقیمانده‌ای اگر وجود داشته باشد، ساعتی است که جزو اوقات فراغت فرد محسوب میشود.

در این ساعات فرد دغدغه "معاش ندارد و بر اثر استراحت، شستشو و غذا به اندازه کافی آمادگی پرداختن به فعالیت دیگری غیر از کار را پیدا کرده است. این فعالیتها معمولاً در رشته های گوناگون ورزشی، هنری، علمی و فنی صورت گرفته است و لزوماً با ذوق و علاقه هر فرد انطباق دارد و ممکن است هیچگونه نفع مادی برای فرد در پی نداشته باشد. در هنگام پرداختن به این فعالیتها فرد میکوشد به اهدافی از قبیل تمدد اعصاب، ارتقا شرایط بدنی و فکری، به نمایش گذاشتن مهارتهای فردی، ایجاد ارتباط با انسانهای دیگر و بطور کلی ایجاد آمادگی برای ادامه کار و زندگی دست یابد. در اواسط قرن نوزدهم در اروپا، میزان کار در کارخانجات تقریباً ۷۵ ساعت در هفته یعنی در هر هفته شش روز و هر روز ۱۲/۵ ساعت بود. اما در شرایط کنونی میزان کار حدود ۴۵ ساعت در هفته یعنی هر هفته پنج روز و هر روز تقریباً ۹ ساعت فراغت از کار لزوماً صرف فعالیتهای تفریحی نمیشود، اما مهم اینست که اوقات فراغت وزن بیشتری نسبت به گذشته پیدا کرده است.

در شرایط کنونی هر فرد روزانه و یا هفتگی دارای چند ساعت کاملاً فارغ از دغدغه کار است در هر سال چندین روز را در تعطیلی به سر میرسد. ابتدای عمر یک فرد با فراغت و پایان آن نیز با فراغت همراه است. این امر کمابیش در اقصای ملت های گوناگون تعمیم یافته است. توزیع اوقات فراغت گرچه عادلانه نیست اما مقدار آن روبه افزایش است.

۱- سینما و تئاتر	۲۶/۴۸٪
۲- ماندن در خانه	۱۷/۷۶٪
۳- ورزش	۱۳/۲۴٪
۴- رفتن به قهوه خانه و رستوران	۱۲/۳۴٪
۵- گردش در خیابان و پارک	۱۰/۸۰٪
۶- شرکت در جلسات دوستانه و شب نشینی	۷/۸۰٪
۷- کارهای هنری	۴/۷۰٪
۸- مطالعه	۲/۵۲٪
۹- خرید	۲/۴۲٪
۱۰- بی جواب	۱/۰۳٪
۱۱- بی برنامه	۰/۹۳٪

۱-۳- جامعه شناسی اوقات فراغت

از جمله شاخه های جامعه شناسی که در سالهای اخیر مورد توجه بسیاری از محققان قرار گرفته است، جامعه شناسی فراغت می باشد. و مراد از آن تحقیق در چگونگی صرف اوقات بیکاری

در جامعه ها، گروهها و قشرهای مختلف اجتماعی است. در زبان فارسی غالباً بجای کلمه فراغ یا فراغت، لفظ تفریح بکاررفته است که مراد از آن تحصیل فرح و خوشی میباشد، اما ناگفته نباید گذاشت که اوقات بیکاری تنها صرف تفریح نمیشود بلکه قسمتی از آن را عامه مردم به رفع ملال و کوفتگی از کار و تجدید قوا مصروف میدارند و پاره ای رانیز به امور فرهنگی و هنری و موضوعات ذوقی اختصاص میدهند.

پس همانگونه که "دومازدیه" جامعه شناس فرانسوی و مولف کتاب نام آور "بسوی یک تمدن فراغت" بیان نموده است، اوقات فراغت را به سه نوع میتوان گذراند: رفع خستگی، سرگرمی و تفریح و بالاخره فعالیتهای که به رشد و شکوفائی شخص یاری میکند و موجب ازدیاد معلومات ویا پرورش استعداد های دیگر فرد میشود. بر آنچه گفتیم این نکته را باید اضافه کرد که فراغت از تفاضل ساعات کار از مجموع اوقات بیداری مردم حاصل نمیشود بلکه زمانی را در بر میگیرد که در آن نه فقط از تعهدات شغلی و اقتصادی، بلکه از تکالیف اجتماعی و خانوادگی رهیده اند و میخواهند دقایقی از عمر را به طیب خاطر بگذرانند. این مطلب را پوشیده نباید گذاشت که بین پژوهندگان در مورد تطبیق عملی مفهوم فراغت اتفاق نظر کامل حاصل نیست و این نکته از بخشهایی که در کنگره جامعه شناسی که همه محققان جهان را به گفتگو درباره بودجه زمان یا نحوه تخصیص زمان گرد هم آورده بود (اویان ۱۹۶۶) به آسانی معلوم میشود. در تحقیقات جامعه شناسان شوروی سخن از دو نوع زمان میرود: زمان کار و زمان خارج از کار. زمان خارج از کار به چهار دسته تقسیم میشود: اول زمانی که از تباط با کار روزانه دارد چون اوقاتی که صرف رفت و آمد به محیط کار میشود. دوم زمانی که به امور خانه و خانواده اختصاص دارد چون دقایقی که در خانه داری و پرستاری کودکان و خرید و مانند آن می گذرد، سوم زمانی که در کامیابی احتیاجات طبیعی چون تغذیه، خواب و استحمام صرف میشود و بالاخره آنچه که باید فراغت نامید و به امور چون مطالعه و فعالیت های اجتماعی، استراحت، ورزش و نظاره نمایش و نظایر آنها مخصوص است. پس فراغت یا وقت آزاد را با زمانی که بعد از کار روزانه باقی می ماند اشتباه نباید کرد و آنرا جزئی از اوقات خارج از کار باید شمرد که حرف ارتقا سطح فرهنگ و فن، تربیت بدنی و ورزش، استراحت به معنی صحیح، تماس با دوستان و فعالیت اجتماعی میشود.

جامعه شناس فرانسوی "هانری لوفوبر" اوقات را به سه گروه تقسیم میکند اول وقت کار که زمان تکلیف است، دوم وقت اضطرار که جمعا صرف امور چون مراجعه به ادارات، ایاب و ذهاب و مانند آن میشود و بالاخره وقت آزاده فراغت نامیده میشود. لوفوبر که به "تمدن فراغت" قائل نیست بر آن است که هر چه از اوقات مکلف یا کار کاسته می شود، به جای آنکه بر اوقات آزاد افزوده گردد به امراض اضطراری چون تشریفات بیهوده زندگی امروزه طی می شود.

از مشخصات اساسی فراغت در جهان کنونی اینست که در جوامع رشدیافته، دیگر به طبقات ممتاز و متمتع اختصاص تدارد و به طبقات دیگر تعمیم یافته است و توسعه صنعت و تکامل فن، نه فقط گسترش می یابد بلکه افزایش پیدامیکنند. شاخص دوم اینست که در سابق اگر طبقات کهنتر جامعه از لحظات محدود آزادی و آسودگی برخوردار بودند این اوقات درون خانه و خانواده صرف میشد و صورت غیر رسمی و خودمانی داشت و به همنشینی و محاوره با خویش و پیوند دوست و همسایه می گذشت. با پیشرفت جامعه و پراکندگی وظایف خانواده بین موسسات عدیده وقت گذرانی تدریجاً جنبه رسمی و در مواردی تجاری حاصل کرد و دستگاههای فراوان به منظور خوش کردن اوقات بیکاری مردمان، به ظهور پیوست. شاخص سوم عبارتست از به کار بردن روز افزون وسائل و اسباب ماشینی چون اتومبیل، رادیو و تلویزیون و مانند آن که هر یک در گذراندن اوقات فراغت، سهمی بزرگ و نقشی نمایان دارد. تحول دیگر که در امر وقت گذرانی آزادپیش آمده است اهمیت خاصی است که در حیات فردی و اجتماعی احراز کرده است، چنانکه زمان فراغت از زمان کاربکلی جدا شده و اوقات فراغت ارزشی بذاته پیدا کرده است. سابقاً می گفتند که "کار آزادی است" اما شبیه نیست که در محیط کار قید و حدودی است که مانع تجلی همه استعداد های نهفته و سدی برگسترش امیال و رغبت های درون خفته فرد میشود.

۴-۱- حق استفاده از اوقات فراغت

حق استراحت و استفاده از مرخصی با حقوق و ایجاد تسهیلاتی اداری لازم برای استفاده بیشتر مردم از تعطیلات، در واقع دستاوردی است که بشر پس از سالها کار و تولید انبوه فرهنگ مادی در قرن اخیر بدست آورده است.

با تولید ماشین به معنای عام، بشر امکان استفاده از اوقات فراغت را یافت. تولید انبوه ناشی از کاربرد ماشین با ایجاد درآمد بیشتر و تحرک جغرافیایی امکان برخورداری انسان را از شرایط بهتر ایجاد کرد و همین امر، حق استراحت را در پی فعالیت تولیدی طبیعی و لازم جلوه داد.

نهادهای عمومی پدید آمده ناشی از این دگرگونی ها، شکلی قانونی و رسمی گرفت و حق استفاده از اوقات فراغت و امکان بهره برداری از بیشترین تعطیلات ممکن به رسمیت شناخته شد.

اختصاص اوقات فراغت و برخورداری از حق استراحت، در جهان امروزی امری پذیرفته شده و عمومی است.

سازمان جهانی جهانگردی برای سازماندهی یک جریان سالم جهانگردی بین المللی و برخورداری مردم ساکن در کشورهای عضو همه ساله با بررسی و پژوهش در جوامع مختلف و کسب شناخت لازم از شرایط مادی معنوی جهان، بیانیه هائی راتهیبه و در مجمع عمومی این

سازمان که با شرکت هیأت های نمایندگی کشورهای عضو تشکیل می شود مطرح میکند. این بیانیه هاپس از تصویب در مجمع عمومی سازمان جهانی جهانگردی بصورت یک سند رسمی منتشر شده و همه اعضا موظف به رعایت و ایجاد شرایط مناسب برای اجرای آن میشوند.

اگرچه همه کشورهای عضو شرایط مادی و معنوی مساری و مشابهی به سر نمیبرند، اما هر کشور در حد خود در این زمینه فعالیت و تلاش میکند تا مصوبات مجمع عمومی سازمان جهانی جهانگردی به اجرا درآید و یا شرایط اجرای آن فراهم شود.

در تاریخ ۲۱ تا ۲۷ آگوست ۱۹۸۲، شهر آکاپولکو مکزیک طی اجلاس مجمع عمومی سازمان جهانگردی سندی انتشار یافت که بشرح زیر است :

حق استراحت و استفاده از اوقات فراغت و مرخصی با حقوق و ایجاد شرایط اجتماعی مناسب و ایجاد تسهیلات اداری برای استفاده اقشار بیشتر مردم از تعطیلات :

۱- حق استراحت که نتیجه طبیعی حق کار است باید بعنوان یک حق بنیادی و اساسی به رسمیت شناخته شود. حق استفاده از اوقات فراغت بویژه دسترسی به بیشترین تعطیلات ممکن، مشمول این حق است .

۲- دولت ها نباید با حق استفاده از تعطیلات صرفا بعنوان یک پدیده رفاهی برخورد کنند. بلکه باید آن را یک ضرورت اساسی بدانند و لازم است گام های موثرتری در جهت ایجاد شرایط مناسب برای استفاده بیشتر مردم از تعطیلات بردارند.

۳- رشد و توسعه جهانگردی در هر کشوریستگی به سطح توسعه اقتصادی کشورها و اهمیتی دارد که برای زندگی اجتماعی خود قابل میشوند .

۴- لازمه استفاده اقشار بیشتر مردم از تعطیلات، وضع قوانین و مقررات و اتخاذ سیاست های مالی است .

۵- دولتها باید در جهت پراکنده و متنوع ساختن تعطیلات و همچنین تدوین سیاست های جدید، برای تشویق سرمایه گذاری در تاسیسات جهانگردی ساده و قابل استفاده تلاش کنند تا ضمن ایجاد گوناگونی و تنوع در تاسیسات، طبقات متوسط و کم درآمد بتوانند از آن ها استفاده به عمل آورند.

۵-۱- مهیاشدن برای مسافرت، تعطیلات و جهانگردی داخلی و بین المللی

۱- فعالیت انسانی مسافرت و استفاده از تعطیلات صرف نظر از نوع انگیزه ای که برای مسافرت وجود دارد، وسیله ای است برای تعالی انسان و تعلیم و تربیت و رشد آگاهی وی نسبت به زندگی خود و جهانیان .

- ۲- سطح و کیفیت جهانگردی تنها بستگی به ایجاد روابط عمومی و آموزش مردم میزبان و میهمان (جهانگرد) نداشته بلکه به تلاشهایی نیز که در جهت ایجاد بهترین شرایط ممکن برای آموزش و مدیریت جهانگردی انجام می شود بستگی دارد.
- ۳- آموزش پایه باید با استفاده از موثرترین روش ها و از هنگام کودکی آغاز شود تا مردم جامعه نسبت به جهانگردی و عملکرد آن آگاهی کافی داشته باشند.
- ۴- مطبوعات و رسانه های گروهی نقش بسیار مهمی در آموزش و پرورش مردم دارند و باید از پیشرفته ترین تکنیک های موجود در این زمینه استفاده شود .
- ۵- برگزاری آیین روز جهانی جهانگردی یکی از موثرترین راههایی است که می توان بوسیله آن آگاهی عمومی را افزایش داد و ارزش های متعدد جهانگردی را به افراد جامعه شناساند .
- ۶- آماده شدن برای مسافرت و تعطیلات باید با تلاشهای متمرکز و مشترک در کلیه سطوح منطقه - ای ملی و بین المللی بر پایه وحدت و همکاری بین المللی و در چهارچوب فعالیتهای سازمان جهانی جهانگردی صورت گیرد .

۶-۱- آزادی حرکت و مسافرت

- ۱- آزادی حرکت و مسافرت که در بیانیه مانیل مورد توجه قرار گرفته است نقش مهمی در توسعه جهانگردی بین المللی امروز دارد .
- باید فعالیتهایی را جهت ایجاد آزادی حرکت و مسافرت در چهارچوب همکاریهای بین المللی در زمینه جهانگردی آغاز کند .
- ۲- هرگونه تلاش برای ایجاد آزادی حرکت و مسافرت باید با توجه به شرایط اقتصادی، تمامیت ارضی، مقررات و قوانین، سنت های کشور و همچنین حقوق و وظایف شهروندان کشورها انجام شود.
- ۳- دولت ها باید برای بکارگیری مفاد بیانیه مانیل در زمینه آزادی و حرکت و مسافرت تلاش کنند ضمن تأکید بر اصول بیانیه مانیل پیشنهاد می شود سازمانهای مقننه، قانونی، مالی، انجمن های کارمندان، هیأت سیاسی، سازمان های مذهبی، انجمن های حرفه ای و سازمان های دیگر با همکاری یکدیگر در انجام اقدامات زیر هماهنگی داشته باشند .
- (۱) به رسمیت شناختن حق استراحت و فعالیتهای تفریحی برای تمام اقشار مردم بویژه مرخصی با حقوق برای حقوق بگیران .
- (۲) افزایش اوقات فراغت .
- (۳) تنظیم اوقات استفاده از مرخصی .

- ۴) تسهیل ورود و خروج از کشور، گمرکات، ارز و مقررات بهداشتی
- ۵) بهبود وضع حمل و نقل .
- ۶) بهبود و افزایش هتل های ارزان قیمت .
- ۷) حفظ آثار تاریخی، طبیعی و فرهنگی کشور.
- ۸) حداکثر استفاده از منابع توریستی بالقوه و موجود .
- ۹) آموزش جهانگردی .

۷-۱- گذران اوقات فراغت در جهان

انسان های نخستین، غارها را محل مناسبی برای استراحت و گذراندن اوقات فراغت خود یافته بودند، از مطالعه این غارها میتوان دریافت که اولین گروههای خانوادگی عصر حجر در اوقات فراغت خود آثار هنری بوجود آورده و در روی دیواره غارهای محل زندگیشان به نقاشی و حکاکی پرداخته بودند و هم اکنون نیز بعضی از این نقشها برای ما به یادگار مانده است .

اوقات فراغت در عصر مدنیّت را از زمانی میتوان مورد بررسی قرارداد که بازی ها شکل گرفتند. بازی هائی مانند دو، انواع پرش، پرتاب وزنه، کشتی و بازیهای مختلف با توپ در دوران باستان در سال ۸۸۴ پیش از میلاد مسیح، بازی های المپیک در یونان بوجود آمد و ۱۲ قرن ادامه یافت این بازی ها هر چهار سال یکبار در زیر نور ماه و پیش از رسیدن تابستان انجام میشد و همراه با تشریفات مذهبی باشکوهی بود .

نمایش که در زمینی بطول ۲۱۱ متر و با عرض ۲۱ متر انجام میشد هفت روز طول میکشید و پانزده نوع ورزش را شامل میشد. برخی اوقات آسودگی (فراغت) یونانیان به تماشای نمایش های دراماتیک که بصورت خشن در معبد خدای دیونی سوس برپا میشد می گذشت . جشن هائی که از صبح تا شام طول می کشید و جمعیتی عظیم تماشاچی آن بودند.

با ظهور امپراتوری روم، با نوع دیگری از گذران اوقات فراغت روبرو میشویم و آن فرصتی برای تماشا و یاشرکت در مسابقه ها، جنگ های گلادیاتوری و نمایش های خنده آور کمدی بود . گرمابه های عمومی نیز مکان هایی بودند که در آنها ماساژ و ورزشهای مخصوصی انجام میشد و جمعیت زیادی از ابتدای روز تا غروب آفتاب در آن بسر میبرد .

مصریان قدیم به جنگ گاوها و توپ بازی و سایر بازیهای قهرمانی علاقه فراوانی داشتند و بیشتر ساعت های بیکاری خود را صرف این سرگرمی میکردند. در مصر و یونان و روم قدیم این تنها طبقات ممتاز و بالای جامعه بودند که از تفریح و سرگرمیهای گوناگون بهره مند میشدند .

در سده های میانه نیز بازی تنها منحصر به طبقه اشراف بود اگرچه مردم عادی به تقلید از اشراف به ورزش می پرداختند. با این همه سرگرمیهای اساسی آنها را جشن های مذهبی و فعالیت های وابسته به این جشنها تشکیل میداد و تفریح و سرگرمی به مفهوم امروز، در انحصار طبقات ممتاز قرار داشت.

۸-۱- گذران اوقات فراغت در ایران

گرچه آگاهی از چگونگی زندگی و فراغت مردم ایران در دوران پیش از اسلام بسیار محدود است اما از مدارک و اسناد و شواهد موجود میتوان دریافت که مزایای آسودگی، بیشتر خاص طبقات بالای جامعه بوده است و عامه مردم که با کار دشوار و ممتد و روزانه درگیر بوده اند، تنها از فرصتهای کوتاه برای استراحت و فعالیت های ساده، دید و بازدید و گفتگو و شرکت در مراسم و جشن های ملی و مذهبی بهره مند میشدند.

"هرودت" مینویسد: ملت ایران از شبانان پر طاق که در نقاط سخت و کوهستانی زندگی میکردند تشکیل میشدند. بدیهی است که در چنین جامعه ای که هنوز به مرحله شهرنشینی و اقتصاد شهری نرسیده بود. اگر اوقات فراغتی از کارهای دشوار شبانه میماند به همان ورزشهای توان آزمایی که افراد را بیشتر آماده کار و مشغله های جدی زندگی میکرد، مانند کشتی، چوگان بازی، زوبین اندازی، و شکار صرف میشد.

رونق روز افزون شهرنشینی در دوران اشکانیان و ساسانیان صورت تازه ای از سرگرمی های اوقات فراغت را در جامعه ایران پدید آورد. برای نمونه، رواج موسیقی، بازی شطرنج و تخته نرد از جمله وسایل تفریحی طبقات ممتاز بخصوص در عهد ساسانی بشمار میرفت. در این ایام بین حیات شهری و زندگی روستائی، تضاد روز افزون پدید آمد. اگر فراغتی بود نصیب شهرنشینان میشد زیرا روستائیان که در بند مالکان بزرگ اسیر بودند بار مسئولیتی سنگین را در تامین معیشت به دوش میکشیدند و از مواهب زندگی، به ظاهر خطی برنمیگرفتند.

اما در جشن هایی که جنبه ملی و مذهبی داشت بی شک عامه مردم شرکت میکردند. نوروز، مهرگان، سده، تیرگاہ، و آدرگان که هر یک آداب و رسوم مخصوصی داشتند، از جمله این جشن ها بود.

با اسلام آوردن ایرانیان، مردم نه تنها جشن های گذشته (نوروز، سده، مهرگان، و...) را برپا میداشتند، بلکه تحت تاثیر اسلام، به برگزاری اعیادی چون عید قربان می پرداختند و اوقات خود را به دید و بازدید، گردش در باغ و بوستان، تجمع در معابد و مسجد و خانقاهها، گوش دادن به نقالان و معرکه گیران، تماشای نمایشهای عمومی چون پهلوانان دوره گرد و پرورشگران خروسهای